

Taula rodona. Empreses i Universitat, una parella complicada

Alfons Sauquet, degà d'ESADE (moderador)

Les relacions en l'empresa i universitat es configuren com una peça central del discurs sobre la competitivitat basat en la innovació arreu. Les seves relacions són, per altra banda, força contextuals; és a dir, depenen de marcs institucionals, culturals i incentius molt específics. Atenent a aquests dos elements: diversitat i rellevància, podries fer una descripció, des de el teu lloc de privilegi, de la situació actual d'aquesta relació?

Quins són els reptes de futur d'aquesta relació? Quines serien, segons la teva perspectiva, les palanques de canvi disponibles i quins els obstacles que identifiqués com a més centrals i, per tant, que haurien d'abordar-se de forma més consistent?

Joaquim Coello, president d'Applus+ i del Consell Social de la UB

La universitat té tres funcions principals: docència, recerca i transmissió de coneixement. La recerca, científica i tecnològica sobretot, té interès per a les empreses, però és la Universitat la que lidera el procés quantitatiu i qualitatiu de la recerca. Cal aprofitar les sinergies que es deriven de la docència i de la recerca. Als Estats Units el govern dota de recursos públics suficients a universitats en règim competitiu; aquestes gestionen els seus projectes, contracten els seus professors i es beneficien dels resultats econòmics de la recerca feta, ja que l'Estat utilitza el seu poder de compra per adquirir prioritàriament els productes i serveis fruit de la recerca. Aquest plantejament, junt amb la flexibilitat del sistema universitari i la seva adaptabilitat al mercat és el que ha fet avançar als EUA l'oferta de docència en noves disciplines molt abans que a Europa (electricitat des del 1883, l'aeronàutica el 1913, la informàtica cap al 1940, la biotecnologia des del 1970...). La proximitat al mercat, la competitivitat, el desenvolupament i el coneixement dóna a la universitat nord-americana avantatges d'eficàcia i flexibilitat respecte al model europeu, més pública i més institucional. El model anglosaxó de recerca universitària és millor que el model francoalemany, que separa la recerca —que es fa en centres ad-hoc, com l'institut Max Planck— de la docència, que es fa a la Universitat.

La Universitat europea, i encara més l'espanyola, és pública. Aquest no és el problema; allò que impedeix que hi hagi uns mecanismes de gestió responsables i rigorosos són les lleis i estructures administratives, on l'escalafó i el temps, no el mèrit; l'assemblearisme i no la direcció i gestió per objectius; i la irresponsabilitat en el sentit de manca de control de l'eficiència en el cas dels recursos públics.

Aquesta situació és objectiva. D'acord amb el referencial de Xangai, les 15 millors universitats són anglosaxones, majoritàriament nord-americanes; la primera

europea és l'Institut Tecnològic de Zuric, amb el número 29. La primera espanyola, la Universitat de Barcelona, està entre la posició 100 i la 150; i la segona, l'Autònoma de Madrid, està entre la 200 i el 300; i no n'hi ha cap més entre les 300 millors del món. Si Espanya és la desena potència econòmica del món, és obvi que no tenim una Universitat al mateix nivell.

Que el caràcter públic de la Universitat no és un impediment per ser eficient ho demostra el fet que la Universitat de Califòrnia, que té 7 universitats i és pública, en té 3 entre les 14 millors del món. Però el caràcter públic de la Universitat espanyola requereix un canvi administratiu que es basi en: un finançament variable en funció dels assoliments; la transparència i l'adopció de sistemes objectius de mesura de l'eficiència; un sistema de governança no endogàmic, que reforci la capacitat executiva del rector, el seu nomenament i el dels seus col.laboradors i directors; la separació dels òrgans de debat —claustra— dels de gestió —consell de govern—; un consell social, òrgan supervisor no executiu, amb persones nomenades per la seva capacitat i no per la seva representativitat externa; la lliure contractació de personal i la seva avaluació en funció dels mèrits, "desfuncionant" el personal docent i administratiu; i el rendiment de comptes públic i anual de la gestió de cada Universitat.

Si volem tenir una Universitat eficaç i una recerca puntera hem de canviar les lleis que ordenen la gestió i finançament universitari, tant l'autonòmica (LUC) com l'estatal (LOU). A Espanya el 60% de la recerca es fa a les universitats, i per això aquesta reforma és ineludible i urgent si volem millorar la competitivitat del nostre país i el valor del nostre teixit empresarial.

Núria Basi, presidenta d'Armand Basi i del Consell Social de la UPF

Es parla massa de distància, fins i tot, de manca d'entesa i col.laboració entre Universitat i Empresa. Però, al meu entendre, es tracta d'una situació conseqüent amb la realitat i la història cultural i social del nostre país; així com del context europeu continental.

D'una banda, les universitats espanyoles i catalanes, durant molts anys, han exercit la funció i la missió de la formació superior i la recerca, assignades per la legalitat però, sobretot, reconegudes per la societat. També cal tenir present que una majoria d'aquestes han estat i són institucions de caràcter públic i no sembla que hi hagi una tendència important de canvi en aquest sentit.

D'altra banda, en general, el món empresarial espanyol (i català) s'ha centrat durant molt de temps en la productivitat, amb una observació molt directa del compte de resultats i massa indirecta del capital humà, la innovació i la qualitat. No obstant això, la societat i les empreses han reconegut com a bons els nostres titulats universitaris, amb un silenci complaent —o, almenys, sense gaires qüestionaments. Uns titulats que, un cop inserits a l'entorn professional han seguit el seu propi camí, és a dir, desvinculats de la institució que els va formar.

De la seva part, les empreses no han formulat reclams ni valoracions a les seves institucions de procedència i, sovint, ni tan sols, han tingut la preocupació per

conèixer a quina institució s'havien format. Les universitats tampoc no els han demanat sistemàticament el seu parer.

És només des de fa uns anys —potser alguna dècada— que la Universitat ha entès necessària l'adquisició d'una tercera missió i funció: la transferència de coneixement. I, amb ella, la promoció de la recerca aplicada. També les empreses han hagut de multiplicar els seus esforços i dedicació al capital humà, la innovació i la qualitat per tal de ser competitives.

Així, el feed-back entre la tasca formativa i la professionalitat dels titulats superiors ha anat creixent, com a resposta a les noves necessitats socials i, sens dubte, com a conseqüència del procés de globalització. El teixit socioeconòmic i el mercat laboral "es preocupen" ara per un major encaix entre la formació superior i les necessitats socioprofessionals; pel bagatge de coneixements, però, també, per les competències i habilitats de les persones titulades (per exemple, la col.laboració de les empreses del Fòrum Social i Empresarial del Consell Social de la UPF en el disseny dels nous estudis de Grau, que s'ha dut a terme en aquests darrers tres anys).

En paral·lel, Europa s'ha anat emmirallant en el model anglosaxó d'estreta relació entre la recerca universitària i la innovació i desenvolupament social i empresarial. Però, com molt bé sabem, la cultura continental europea és diferent i aquest emmirallament sovint ha oblidat el desconeixement entre les parts i la conseqüent manca de confiança.

Cal un canvi cultural, desfent camí, on les eines i els automatismes són complicats i multifactorials. En aquest sentit, cal no oblidar el caràcter públic de les universitats espanyoles. Aquesta és una qüestió determinant, excel·lent per a la captació de talent i el creixement social, però que deriva en una excessiva i restrictiva complexitat normativa a la pràctica. Cal destacar, però, que les universitats també han entès - i han fet pròpia - la necessitat de la competitivitat.

Finalment, constatar, que avui dia hi ha tres objectius i necessitats fonamentals d'interès social i econòmic, la creativitat, l'emprenedoria i la internacionalització. Tres objectius que comparteixen centralitat a les empreses i a les universitats.

Ramon Roca, president de Ros Roca i del Consell Social de la UB

Empreses i universitats no som una "estranya parella", jo diria que és l'amor de tota una vida. Això sí: el 85% dels empresaris diem que ens agradaria treballar amb la Universitat, però només ho fem un 25%.

Un aspecte interessant per fomentar aquesta relació seria potenciar el tema de les pràctiques.

Una altra qüestió important és la de millorar la mobilitat exterior, tant de professors com d'alumnes: només un 12% de professors i un 2% d'alumnes surten a fora. Un tercer punt a considerar és el de la formació continua: les empreses hi tenim

molt a fer, però ho fem al marge de la Universitat, que és on tanmateix hi ha els serveis més adients.

Un últim aspecte és el dels estímuls. Als professors els compta més per al currículum les publicacions a revistes que no pas la docència; per això tothom escriu i publica. Diríem que es promou més l'escriure que no pas l'executar.

Deixo per a més endavant altres factors interessants, com serien la fiscalitat, la governança dels centres o bé el mapa universitari.

Joaquim Boixareu, conseller delegat d'Irestal Group i president del Consell Social de la UPC

Quan es parla d'educació es parla sempre d'un objectiu bàsic de justícia social, que es centra en l'unitarisme; jo crec que això és un tractament erroni, ja que l'equitat s'hauria de fonamentar en la igualtat d'oportunitats.

Hi ha un desconeixement mutu molt notable entre universitats i empreses, que fa que visquin pràcticament d'esquena. Els incentius, com s'ha dit, no afavoreixen l'apropament: l'objectiu dels professors és publicar i el de les empreses és fer.

També hi ha una diferència de tempo. L'empresa té uns objectius a terminis fixats, que la Universitat no té, i per això es pot permetre un ritme molt més pausat.

Amb tot, el coneixement i el talent és a les universitats, i és allà on l'hem d'anar a buscar. Fem grans debats, en parlem molt, però a l'hora de passar a l'acció ens costa molt. És una mancança important.

Voldria trencar una petita llança en favor de la Universitat. Es parla de la llibertat de càtedra, de l'autonomia universitària, i semblaria que el món dels professors sigui una anarquia. I no és així: en conjunt, diria que el professorat és molt disciplinat. Per exemple, responen bé als incentius. Quan el sistema diu que publicar articles significa un incentiu, es posen a publicar. La gran mancança radica en el model de governança.

La UPC és capdavantera en tecnologies, i per això facilita enginyers i arquitectes a les empreses. Catalunya, al seu torn, té una estructura empresarial amb un fort predomini de la petita i mitjana empresa, i això fa més difícil la relació amb les universitats. És evident que cal incrementar aquesta relació; per exemple, a Finlàndia, el percentatge d'empreses que tenen programes conjunts amb universitats és del 55%, mentre que aquí estem en un 25%. Hi ha camí a recórrer.

Alfons Sauquet. Les universitats estan dotades d'instruments que permetin fer plans a llarg termini?

Joaquim Coello. L'estructura de governança de les universitats és confusa, en especial per la dicotomia entre línies de decisió i de comandament. Els òrgans de govern tenen responsabilitats difuses, és complicat. El rector no nomena els degans de les facultats, que els elegeix cada facultat (és com si en una empresa els directors de cada fàbrica els elegissin les fàbriques, no pas el director general); això

fa perdre autoritat al rectorat. Els rectors són elegits cada quatre anys, com els polítics, i això també repercuteix en la gestió; per exemple, el quart any ja es treballa amb òptica electoral. Tot plegat seria de fàcil solució, només caldria canviar les lleis.

Joaquim Boixareu. Però es poden fer petites coses per anar avançant sense esperar un canvi legislatiu, que sempre és llarg i complicat.

Núria Basi. És important que hi hagi una voluntat de cooperació entre universitats: buscar estratègies conjuntes per millorar els recursos de què es disposa.

Ramon Roca. No Estem aprofitant prou les sinergies. A Catalunya hem de partir de saber cap a on volem anar. Les universitats públiques catalanes tenim totes el mateix accionista, el diner públic: si competim totes amb totes, com que hi haurà menys recursos, serà necessari que les universitats s'especialitzin o caldrà definir el mapa universitari català d'alguna manera. Estem perdent diners i esforços, convindria ser valents i fer front a aquests temes.

Alfons Sauquet. Només parlem de les universitats. Però, quin paper hi tenen les empreses? Als EUA les empreses tenen un grau de reinversió en R+I molt important. Què pensem fer aquí?

Ramon Roca. És qüestió de dimensió: segons quines inversions no les pot fer una empresa petita. Segur que la inversió americana en R+I és proporcional al nombre de grans multinacionals que hi ha, que són les que poden fer-ho.

Joaquim Coello. Quan parlem de recerca, hem de pensar en innovació. Si volem aproximar-nos a la Unió Europea en recerca i innovació, a Catalunya tenim una bona oportunitat, perquè tenim centres punters en biotecnologia, que es diu que és l'àmbit de la recerca del futur. Això sí: els centres de recerca haurien d'estar a les universitats. Per altra part, deixeu-me apuntar que les universitats haurien d'explicar millor qui són i què fan: entrant els seus webs costa d'esbrinar-ho.

Núria Basi. S'han de crear estudis de doctorat o de postgrau que tinguin interès directe per al món empresarial. I fomentar l'esperit emprendedor, fent que els empresaris imparteixin seminaris i els professors universitaris vagin a les empreses. D'altra banda, hauríem d'obrir més les portes de la Universitat. No hi ha cap barrera física, però sembla que hi ha barreres mentals que dificulten l'accés. Hem de trencar aquest desconeixement mutu.

Joaquim Boixareu. De fet, en les relacions empresa – universitat hi ha hagut una millora en els últims anys, però l'ampolla encara és mig buida, cal aprofundir en aquesta implicació. Fomentar que els professors se sentin motivats per anar a les empreses, i que les empreses se sentin interessades a col·laborar amb les universitats. La internacionalització és el que ens posa en la mesura justa. Hem de sortir més a fora, i han de venir més estudiants i professors de fora a casa nostra. Fa falta molt més intercanvi. També em preocupa, a les universitats públiques, que hi hagi oposició a projectes que requereixen recursos públics i que per aquesta oposició costen de tirar endavant o es deixen perdre, malbarantant recursos.

Alfons Sauquet. Als EUA hi ha la figura del Professor of Practice, que no té expectatives acadèmiques però que és un enllaç molt efectiu entre la pràctica docent i el món empresarial.

Per concloure: no és fàcil sintonitzar aquesta "estranya parella" empreses – universitats. Per a la recerca bàsica, és important la feina de l'European Research Council que dirigeix Andreu Mas-Colell; però omplir el buit entre aquesta recerca bàsica i la recerca aplicada està costant molt a tota Europa. Voleu dir alguna cosa més abans d'acabar?

Núria Basi. Hem parlat molt de la recerca aplicada, però també és important, com deies, tenir una recerca bàsica molt més potent.

Ramon Roca. La fiscalitat hi ajudaria. Que tot allò que és recerca i innovació tingués incentius i facilitats fiscals, tant per a les empreses com per als professors, seria un bon element de motivació per a tothom.